

Guía Docente				
Datos Identificativos				2016/17
Asignatura (*)	Adaptacións funcionais da fauna ao medio	Código	610G02037	
Titulación				
Descritores				
Ciclo	Período	Curso	Tipo	Créditos
Grao	2º cuatrimestre	Cuarto	Obrigatoria	6
Idioma	CastelánGalego			
Modalidade docente	Presencial			
Prerrequisitos				
Departamento	Bioloxía Animal, Bioloxía Vexetal e Ecoloxía			
Coordinación	Gonzalez Gurriaran, Eduardo	Correo electrónico	eduardo.gonzalez.gurriaran@udc.es	
Profesorado	Galan Regalado, Pedro Manuel	Correo electrónico	pedro.galan@udc.es	
	Gonzalez Gurriaran, Eduardo		eduardo.gonzalez.gurriaran@udc.es	
	Servia García, María José		maria.servia@udc.es	
Web				
Descrición xeral	- Estudo dos factores que inciden na distribución da fauna nos diferentes medios. - Caracterización de ambientes e comunidades no medio mariño, augas doces e medio terrestre. - Adaptacións funcionais (térmicas, respiratorias, locomotoras, tróficas, reprodutivas), anatómicas e comportamentais da fauna nos diferentes medios.			

Competencias / Resultados do título	
Código	Competencias / Resultados do título

Resultados da aprendizaxe			
Resultados de aprendizaxe		Competencias / Resultados do título	
- Adquirir coñecementos básicos que permitan comprender o funcionamento dos animais no seu medio, susceptíbeis de aplicación en estudos do medio natural, biodiversidade e manexo de organismos en condicións experimentais.	A1	B1	
	A2	B2	
	A4	B3	
	A10	B5	
	A11		
	A19		
	A20		
	A22		
	A24		
	A29		
	A30		
- Habilidades de aplicación en estudos ambientais.	A2	B2	
	A4	B3	
	A6	B4	
	A11	B5	
	A19		
	A20		
	A22		
A23			
A24			

- Capacidade de definir conceptos, síntese e relación dos mesmos, abstracción e manexo de información de diferente procedencia (bibliográfica, manexos virtuais, etc.), redactar, coordinar e executar proxectos.	A19	B1
	A22	B3
	A26	B4
	A27	B5
	A29	B6
		B7
		B8
		B9
		B11
		B13

Contidos	
Temas	Subtemas
MEDIO MARIÑO. Temas 1-8	Tema 1.- O medio mariño. Factores que inciden na distribución da fauna. Divisións bióticas do medio mariño. Fauna litoral, batial, abisal e hadal. Tema 2.- O pélagos: plancton e necton. O plancton: xeneralidades; distribución espacial, temporal, vertical e migracións nictimerais (significación). O necton: concepto e composición. Tema 3.- Adaptacións do plancton e necton á vida peláxica. Plancton: suspensión, flotabilidade e natación. Necton: flotabilidade, locomoción (propulsión e redución resistencia) e protección. Tema 4.- Adaptacións respiratorias e circulatorias ao mergullo ou buceo prolongado: axustes circulatorios, cambios metabólicos, depósito de O₂ e compensación da presión hidrostática. Tema 5.- O bentos: sistema litoral e sistema profundo. Zonación. Factores que inciden na vida no intermareal. Adaptacións dos organismos intermareais: deshidratación, balance de calor, stres mecánico, respiración, alimentación, stres salino e reprodución. Tema 6.- Fondos brandos: características. Adaptacións e clasificación da fauna: hábitat, mobilidade, tamaño e alimentación. Vida sobre superficies duras. Organismos sésiles: adaptacións, disposición e fluxo de auga. Suspensívoros sobre superficies duras. Herbívoros e carnívoros nos substratos duros. Tema 7.- Adaptacións da infauna á vida no sedimento: escavadores e intersticiais. Mecanismos de alimentación. Soterramento e influencia da actividade animal na estrutura do sedimento. Tema 8.- Da plataforma continental ás augas profundas. Estabilidade ambiental nas augas profundas. O ambiente físico: características xerais. Adaptacións á escaseza de alimento, ausencia de luz - visión - bioluminiscencia, cor, presión, e modelos de alimentación, reprodución e crecemento. Bentos profundo.

AUGAS DOCES. Temas 9-16

Tema 9.- As augas doces. Tipoloxía das augas epicontinentais. Medios lóticos e lénticos: características xerais. As augas subterráneas e outros ambientes especiais.

Tema 10.-Factores que inciden na distribución da fauna: características químicas das augas continentais. Morfoloxía e dinámica fluvial. Os ecosistemas fluviais galegos. Tipos de comunidades de organismos nos medios acuáticos.

Tema 11.- O bentos (I) Os macroinvertebrados do bentos. Adaptacións reprodutivas e do ciclo de vida. As adaptacións alimentarias.

Tema 12.- O bentos (II). A regulación osmótica. A importancia da temperatura e o problema da conxelación. As adaptacións respiratorias. Adaptacións á vida nas augas correntes.

Tema 13.- A deriva. Composición da deriva. Variacións temporais e espaciais. Efectos da deriva. Mecanismos compensadores da deriva.

Tema 14.- O neuston. Características especiais da superficie da auga. Principais grupos do neuston. Adaptacións xerais.

Tema 15.- O necton. Composición. Modos de vida. Estratexias alimentarias. Adaptacións fisiolóxicas e comportamentais relacionadas coa migración e reprodución.

MEDIO TERRESTRE. Temas 17-23

Tema 16. Introducción xeral aos medios terrestres. Características dos medios terrestres, en relación aos acuáticos, como hábitat para os animais. Principais condicionantes do medio terrestre para a vida animal.

Tema 17. Orixe acuático da vida. Orixe e evolución dos animais terrestres: primeiros animais terrestres. Rutas principais para a colonización da terra. Evolución dos animais terrestres. Categorias de animais terrestres: concepto e características máis importantes da fauna intersticial, criptozoica, higrófila e xerófila.

Tema 18. Factores que afectan á vida animal no medio terrestre. Principais factores que afectan á vida animal no medio terrestre: factores topográficos, edáficos, climáticos, bióticos e impacto humano: influencia do home sobre os medios e os animais terrestres.

Tema 19. Adaptacións morfolóxicas á vida terrestre. Adaptacións locomotoras e mecánicas dos animais á vida terrestre. Tamano, forma e arquitectura corporal dos animais no medio terrestre.

Tema 20. Adaptacións fisiolóxicas á vida terrestre. Principais adaptacións fisiolóxicas dos animais para á vida terrestre. Respiración, peles e cutículas, aforro de auga na excreción.

Tema 21. Adaptacións reprodutoras ao medio terrestre. Condicionantes do medio terrestre para a reprodución dos animais. Adaptacións reprodutoras para a protección dos gametos. Regreso á auga para a reprodución. Uso de pingas de esperma e espermatóforos. Inseminación interna. Adaptacións reprodutoras para a protección das crías. Ovos cleidoicos. Oviparismo e viviparismo. Coidados parentais postnatais.

Tema 22. Adaptacións dos animais aos diferentes medios terrestres. Modelos de adaptación: poboacións insulares. Adaptacións aos medios herbáceos abertos. Adaptacións á estacionalidade. Adaptacións ao frío en medios árticos, antárticos e de alta montaña. Adaptacións á seca e á calor en medios áridos. Outras adaptacións a medios terrestres.

Planificación

Metodoloxías / probas	Competencias / Resultados	Horas lectivas (presenciais e virtuais)	Horas traballo autónomo	Horas totais
Sesión maxistral	A1 A6 A19 A20 A22 A29 B1 B3 B6 B8	24	76.8	100.8
Proba obxectiva	A6 A10 A19 A22 A23 A24 A29 B1 B3 B4 B8 B9	3.1	0	3.1
Prácticas de laboratorio	A1 A2 A4 A6 A11 A19 A20 A29 A30 A31 B1 B2 B3 B5 B6 B13	15	1.5	16.5
Seminario	A6 A19 A20 A22 A23 A26 A27 A29 B1 B2 B3 B5 B7 B8 B9 B11	8	18.64	26.64
Atención personalizada		3	0	3

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientativo, considerando a heteroxeneidade do alumnado

Metodoloxías	
Metodoloxías	Descrición
Sesión maxistral	Leccións maxistras presenciais (24) duns 50' de duración, sobre aspectos teóricos do programa. O material gráfico (presentacións en PowerPoint ou outro tipo de imaxes) estará a disposición dos alumnos na UCV. Nestas sesións, cun contido que supón unha elaboración orixinal, trátase de transmitir coñecementos e facilitar a aprendizaxe.
Proba obxectiva	Realización dun exame final ao remate do cuadrimestre. Proba centrada na materia impartida nas sesións maxistras e aspectos debatidos nos seminarios.
Prácticas de laboratorio	CARÁCTER OBRIGATORIO. Desenvolvemento das mesmas en 3 sesións, que requiren do manexo de organismos mariños, de augas doces e terrestres, entroncando os datos obtidos con aspectos biolóxicos e do medio natural correspondente. AO REMATE de cada sesión de prácticas de laboratorio, farán ENTREGA dun RESUME DE DATOS obtidos no seu desenvolvemento e CONCLUSIÓNS das mesmas (nunha folla por posto de traballo, común para os alumnos do mesmo).
Seminario	A desenvolver nas horas de teoría en grupos reducidos, nos que se poderá incidir sobre os aspectos máis relevantes tratados previamente nas sesións maxistras, ou ben complementarios e de interese en relación coa materia. Nestes seminarios levaranse a cabo debates conxuntamente, téndose en conta a participación dos diversos alumnos que conforman o grupo. Poderán traducirse en discusión e exames curtos no seminario, e que serán considerados como PARTE DA AVALIACIÓN INDIVIDUAL. O ALUMNO AUSENTE nun seminario terá unha cualificación de 0 puntos na actividade desenvolvida nesa sesión.

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descrición
Seminario	A atención personalizada non está restrinxida ao tratado nas sesións de seminario. Trátase de tutorías, sempre que o alumno o requira, nas que se poderán consultar dúbidas e/ou debater sobre do tratado no programa teórico da materia e abordado nas sesións maxistras, así como nos seminarios, ou ben nas sesións de prácticas de laboratorio. No caso de que puidera haber alumnado matriculado asimilado como ?Alumnado con recoñecemento de dedicación a tempo parcial e dispensa académica de exención de asistencia?, cabe contemplar que este contará coas tutorías tradicionais como as de tódolos alumnos, e de xeito particular aquelas enfocadas a complementar a súa posíbel non participación nas actividades de seminario que tiveran lugar ao longo do curso académico. Así mesmo, e no referente ás actividades prácticas que puideran non ter sido desenvolvidas por estes alumnos -caso de contar coa dispensa oportuna-, contémpanse tamén tutorías dirixidas a aportar información complementaria sobre das prácticas desenvolvidas de xeito xeral polo alumnado, facilitando así a avaliación deste sector de alumnado.

Avaliación			
Metodoloxías	Competencias / Resultados	Descrición	Cualificación
Seminario	A6 A19 A20 A22 A23 A26 A27 A29 B1 B2 B3 B5 B7 B8 B9 B11	Debates en forma de discusión + exames curtos desenvolvidos por cada grupo reducido de alumnos, e que serán considerados como PARTE DA AVALIACIÓN INDIVIDUAL en función da participación/aportación de cada alumno no debate, e da cualificación obtida no exame curto desenvolto na fase final da sesión do seminario. O ALUMNO AUSENTE nestes debates/exames curtos terá unha cualificación de 0 puntos na actividade desenvolvida nesa xornada.	15

Proba obxectiva	A6 A10 A19 A22 A23 A24 A29 B1 B3 B4 B8 B9	Haberá un exame final da materia ao remate do cuadrimestre. A proba, con preguntas curtas, estará centrada na materia abordada nas sesións maxistras e aqueles aspectos que pola súa relevancia foron debatidos e desenvolto no contexto dos seminarios. Computará como o 70% da nota final (máximo 7 puntos sobre 10, se ben É PRECISO OBTER UN MÍNIMO de 4.5 puntos sobre 10 para aprobar a materia).	70
Prácticas de laboratorio	A1 A2 A4 A6 A11 A19 A20 A29 A30 A31 B1 B2 B3 B5 B6 B13	Destacar o seu CARÁCTER OBRIGATORIO. Serán avaliadas en base ao traballo realizado no laboratorio ao longo das mesmas e aos datos aportados por cada grupo de alumnos/posto de prácticas en cada sesión de laboratorio, dado que ao remate da sesión deberán facer ENTREGA dun RESUME DE DATOS e CONCLUSIÓNS obtidos no desenvolvemento das mesmas. Prácticas realizadas en cursos previos no caso de alumnos repetidores, gárdase a cualificación por 3 anos.	15

Observacións avaliación

A avaliación da materia terá en conta o coñecemento do programa teórico, as actividades prácticas de laboratorio e os debates desenvolto nas sesións de seminario. Valoraranse os coñecementos adquiridos, a comprensión e capacidade de síntese, a claridade expositiva e as habilidades adquiridas.

-Na primeira oportunidade de

avaliación terán carácter de NON PRESENTADO aqueles alumnos que non

concorran á proba obxectiva, tendo ou non realizado previamente as prácticas de laboratorio, e/ou participaran ou non nos debates desenvolto nos seminarios.

-Terán carácter de SUSPENSO

aqueles alumnos que téndose presentado á proba obxectiva, non

acadaran na mesma a cualificación mínima mencionada no apartado Avaliación,

tendo ou non realizado previamente as prácticas de laboratorio, e/ou participaran

ou non nos debates desenvolto nos seminarios.

-Os alumnos que concorrendo a

unha segunda oportunidade de avaliación non tiveran realizado as prácticas de laboratorio, terán que facer fronte a un exame

complementarios con preguntas relativas ás mesmas como parte da proba

obxectiva, debendo obter nestas preguntas unha cualificación mínima de

5.0

Terán carácter de NON PRESENTADO

aqueles alumnos que non concorran á proba obxectiva, tendo ou non

realizado previamente as prácticas de laboratorio e participaran ou non nos

debates desenvolto nos seminarios.

Serán cualificados con SUSPENSO aquelas alumnos que téndose presentado á proba obxectiva, non acadaran na mesma a cualificación mínima mencionada no apartado Avaliación.

No caso de que existira ?Alumnado con recoñecemento de dedicación a tempo parcial e dispensa

académica de exención de asistencia?, e que puideran non ter realizado as

prácticas de laboratorio, estes alumnos deberán realizar de xeito específico un

exame de prácticas. Para isto será imprescindible a información que puideran ter

obtido en titorías específicas, que incluírá documentación elaborada polo

alumnado como parte das sesións de prácticas previamente realizadas.

A superación da proba obxectiva da materia, que representa o

70% da cualificación final, deberá ser complementada coa obtención de, cando

menos, unha cualificación de 5.0 no exame de prácticas mencionado. Estes alumnos, tanto na primeira como na segunda oportunidade de avaliación,

deberán realizar o exame de prácticas

mencionado, e este terá un peso que representará o 30% da cualificación final.

Bibliografía básica	MEDIO MARIÑO -Castro, P. & M.E. Huber, 2007. <i>Biología Marina</i> (6ª ed.). Madrid: McGraw-Hill/Interamericana, 486pp. -Hill, R.W., G.A. Wyse & M. Anderson, 2006. <i>Fisiología Animal</i>. Ed. Panamericana. -Morrissey, J. & J.L. Sumich 2009. <i>Introduction to the Biology of Marine Life</i> (9th ed.). Sudbury: Jones & Bartlett Publishers, 454pp. -Nybakken, J.W. & M.D. Bertness, 2005. <i>Marine Biology. An Ecological Approach</i> (6th ed). New York: Pearson- Benjamin Cummings Publishers, 579pp. -Levinton, J.S., 2011. <i>Marine Biology. Function, Biodiversity, Ecology</i> (International 3ª ed.). New York: Oxford University Press, 588pp.+glosario e índice. -Randall, D., W. Burggren & K. French, 2002. <i>Eckert Animal Physiology. Mechanisms and Adaptations</i>. (5ª ed.). W.H. Freeman and Company. AUGAS DOCES -González, M.A. & F. Cobo, 2006. <i>Macroinvertebrados de las aguas dulces de Galicia</i>. Hércules de Ediciones. -Margalef, R., 1983. <i>Limnología</i>. Omega. -Petts, G. & P. Calow (eds.), 1996. <i>River biota. Diversity and dynamics</i>. Blackwell Science. -Tachet, H., P. Ricoux, M. Bournaud & P. Usseglio-Polatera, 2002. <i>Invertébrés d'eau douce. Systématique, biologie, écologie</i>. CNRS Editions. MEDIO TERRESTRE -Pough, F. H., C.M. Janis. & J.B. Heiser 2009. <i>Vertebrate Life</i> (8th ed.). London: Prentice Hall. -Rose, E. 2006. <i>Animal Adaptations for Survival</i>. New York: The Rosen Publishing Group. -Wilmer, P., G. Stone & I. Johnston 2009. <i>Environmental Physiology of Animals</i> (2nd ed.). John Wiley & Sons.
Bibliografía complementaria	MEDIO MARIÑO-Berta, A., J.L. Sumich & K.M. Kovacs 2006. <i>Marine Mammals: Evolutionary Biology</i> (2nd ed). Burlington: Academic Press, 547pp. -Bone, Q. & R.H. Moore 2008. <i>Biology of Fishes</i> (3rd ed.). Abingdon: Taylor & Francis Group, 478pp.-Eddy, F.B. & R.D. Handy 2012. <i>Ecological and Environmental Physiology of Fishes</i>. Oxford: Oxford University Press, 253pp.-Herring, P. 2002. <i>The Biology of the Deep Ocean</i>. Oxford: Oxford University Press, 314pp. -Karleskint, G., R. Turner & J.W. Small, 2010. <i>Introduction to Marine Biology</i> (International 3rd ed.). Belmont: Books/Cole, Cengage Learning, 581pp. -Little, C., G.A. Williams & C.D. Trowbridge, 2010. <i>The Biology of Rocky Shores</i> (2nd ed.). Oxford University Press, 356pp. -Williams, T.M. & G.A.J. Worthy 2002. <i>Anatomy and Physiology: the Challenge of Aquatic Living</i>. In, <i>Marine Mammal Biology. An Evolutionary Approach</i>. Hoelzel, A.R. (ed.) pp. 73-97. Oxford: Blackwell Science, 432pp.AUGAS DOCES -Gibert, J., D.L. Danielopol & J.A. Stanford (eds.) 1994. <i>Groundwater ecology</i>. Academic Press. -Guthrie, M. 1989. <i>Animals of the surface film</i>. Richmond Publishing.-Lancaster, J. & R.A. Briers 2008. <i>Aquatic insects. Challenges to populations</i>. CAB International.-Thorp, J.H. & A. Covich (eds.) 2001. <i>Ecology and classification of North American freshwater invertebrates</i>. Academic Press.MEDIO TERRESTRE-Biewener, A.A. 2003. <i>Animal Locomotion</i>. Oxford Animal Biology Series. Oxford: Oxford University Press.-Chapin, III, F.S., P.A. Matson & H.A. Mooney 2012. <i>Principles of Terrestrial Ecosystem Ecology</i> (2nd ed.). Birkhäuser. -Daly, H.V., J.T. Doyen & A. H. Purcell 1998. <i>Introduction to Insect Biology and Diversity</i>. Oxford University Press USA.-Pechenik, J.A. 2010. <i>Biology of the Invertebrates</i>. McGraw Hill.-Linzey, D.W. 2011. <i>Vertebrate Biology</i> (2nd ed.). Johns Hopkins University Press.-Shugart, H. H. 1998. <i>Terrestrial Ecosystems in Changing Environments</i>. Cambridge University Press.-Vaughan, T.A., J.M. Ryan & N.J. Czaplewski, 2011. <i>Mammalogy</i>. (5th ed.). Sudbury: Jones and Bartlett Publishers.-Vitt, L.J. & J.P. Caldwell, 2009. <i>Herpetology</i> (3rd. ed.). San Diego, CA: Elsevier. Academic Press.

Recomendacións

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Zooloxía: Zooloxía I/610G02031

Zooloxía: Zooloxía II/610G02032

Fisioloxía Animal: Fisioloxía Animal I/610G02035

Fisioloxía Animal: Fisioloxía Animal II/610G02036

Ecoloxía: Ecoloxía I (individuos e ecosistemas)/610G02039

Ecoloxía: Ecoloxía II (poboacións e comunidades)/610G02040

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Materias que continúan o temario

Observacións

-As sesións maxistras son especialmente recomendábeis con vistas ao seguimento do programa teórico da materia. Particularmente, dado que non se segue ningún texto concreto, recoméndase o seguimento das sesións maxistras como o xeito máis idóneo para abordar a materia.-Iguamente esencial para os alumnos facer uso da Plataforma Virtual da UCV para o desenvolvemento da materia.-Recoméndase contar con coñecementos a nivel de usuario de ferramentas informáticas básicas (navegación, procesador de textos, preparación de presentacións, etc).-Recoméndase coñecemento de inglés cun nivel de comprensión de lectura medio.

(*)A Guía docente é o documento onde se visualiza a proposta académica da UDC. Este documento é público e non se pode modificar, salvo casos excepcionais baixo a revisión do órgano competente dacordo coa normativa vixente que establece o proceso de elaboración de guías